

Δύο βιβλία δίπλα μας

Παραμύθια για μεγάλα παιδιά που ελπίζουν

Από την Σταυρούλα Γ. Τσούπρου

Λίλη Λαμπρέλλη
Η Στρίγκλα

Το παραμύθι και η συμβολική του προσέγγιση
σειρά: *Κι αν σου μιλώ με παραμύθια...*
εκδόσεις Πατάκη, σ. 64, € 4,50

Πρόκειται εδώ για μια σειρά σπουδαίων βιβλίων μικρού σχήματος που συνιστά, ούτε λίγο ούτε πολύ, μία αποκάλυψη: οι αναγνώστες της θα είναι οι τυχεροί εκείνοι των οποίων τα μάτια θα ανοίξουν σ' έναν καινούριο κόσμο ή, μάλλον, σε έναν παλιό καινούριο κόσμο, άρα, σ' έναν κόσμο διαχρονικό, όπου τα παραμύθια δεν απευθύνονται πια, όπως πράγματι δεν απευθύνονταν, σε παιδιά, αλλά μιλούν/μιλούσαν στους συνομήλικους ενήλικους για τη «σπίθα συνειδησης», για το «κομμάτι επίγνωσης που στην αρχή των καιρών έλαμψε μέσα στην απεραντοσύνη του κόσμου, και από τότε ζει κρυμμένο μέσα σ' όλα τα πλάσματα» (κατά τους Ινδιάνους Χόπι). Σε αυτόν τον κόσμο των παραμυθιών κάνουμε το λάθος να πιστεύουμε πως οι βασιλιάδες και οι βασιλίσσες είναι οι πλούσιοι και τρανοί, ενώ δεν είναι παρά άνθρωποι σαν εμάς: στην ουσία, οι βασιλιάδες και οι βασιλίσσες είμαστε εμείς οι ίδιοι όταν γινόμαστε (αν ποτέ γινόμαστε) κύριοι του εαυτού μας, ώριμοι για το νόημα της ζωής, μιας και ο πλουτισμός, στα παραμύθια, είναι πάντα ψυχικός και ισοδυναμεί, όπως γράφει η αφηγήτρια - παραμυθού, με την αυτονομία, την αυτογνωσία, την εσωτερική αρμονία, τη βαθύτερη ευτυχία. (Με τον ίδιο τρόπο, αξίζει να σημειώσουμε εδώ, που η *Αίθουσα του Θρόνου*, στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Τάσου Αθανασιάδη - σ' έναν πνευματικό χώρο, δηλαδή, ο οποίος, στην επιφάνεια των πραγμάτων, απέχει πολύ από τα παραμύθια-, δεν είναι παρά το νοητικό κέντρο των αποφάσεων του κάθε ήρωα και της κάθε ηρωίδας ξεχωριστά για την προσωπική τους ζωή.)

Ο τίτλος της Σειράς έχει επιλεγεί από το ποίημα *Τελευταίος σταθμός* του Γιώργου Σεφέρη, τέσσερις στίχοι από το οποίο, ως γενικό μότο, θα εισάγουν τον αναγνώστη στο καθένα από τα «εφτά άγρια», μη λογοκριμένα, μαγικά παραμύθια» της εν λόγω Σειράς (έχει ήδη προηγηθεί *Ο Πολυροβιθάς*, ενώ θα ακολουθήσουν *Ο Σιμιγδαλέμιος*, *Ο Δακρυγιάννης*, *Το Κορίτσι με τα κομμένα χέρια*, *Η Κακορίζικη* και *Η κόρη της θάλασσας*, όλα από την προφορική παράδοση, με θέμα την ενδοοικογενειακή σύγκρουση, την αιμομιξία, τον κανιβαλισμό και, τελικά, τον απεγκλωβισμό), τα οποία, ως μαγικά, συνιστούν παραβολές (χωρίς, ωστόσο, ίχνος διδαχής), «που κρύβουν απρόσιτα μυστικά πανάρχαιων εθίμων και τελετουργιών και μιλούν, με συμβολικό πάντα τρόπο, για την ικανότητα του ανθρώπου να γνωρίζει βαθιά μέσα του την ουσία των πραγμάτων». Αυτές τις συμβολικές εικόνες των παραμυθιών επιχειρεί να προσεγγίσει, στο τρίτο μέρος του κάθε τομιδίου, η παραμυθού Λίλη Λαμπρέλλη (μεταφράστρια στην Ευρωπαϊκή Ένωση!), σαν να υπακούει σε ε-

κείνη την παλαιά προτροπή που διαβάζουμε στην Ασκητική του Νίκου Καζαντζάκη: «Ο,τι νιώθεις στην έκσταση, ποτέ δεν θα μπορέσεις να το πεις, όμως μάχου ακατάπαυτα να το πεις. Πολέμα με μύθους, με παρομοιώσεις, με αλληγορίες, με κοινές και σπάνιες λέξεις, με κραυγές, με γέλια, με κλάματα να το πεις...». Κάτι παρόμοιο, εξάλλου, είχε κάνει στο τέταρτο μέρος του «θεωρητικού» βιβλίου της *Λόγος εύθραυστος κι αθάνατος - Προσέγγιση στην τέχνη της αφήγησης και στην αθέατη πλευρά των μαγικών παραμυθιών*, όπου επιχειρούσε τη συμβολική προσέγγιση του μαγικού παραμυθίου «Ο Καημός» μέσα από τις πέντε αισθήσεις της (ρωτώντας το παραμύθι για τα χρώματα, τα ακούσματα, τις γεύσεις, τις μυρωδιές και τα αγγίγματα που υπάρχουν στη ζωή του) και με αυτήν την έννοια η παρουσία

Σειρά των εφτά τομιδίων αποτελεί συνέχεια του προαναφερθέντος εδώ βιβλίου της συγγραφέως. Όσο για την έκταση κατά την αφήγηση των παραμυθιών, μάς μιλά στο σύνολό του το ανωτέρω θεωρητικό βιβλίο - παραπέμπω, ωστόσο, τον αναγνώστη στην ιεράρχηση των παραμυθών που ισχύει στο Μάλι της Αφρικής. Εκεί, στην πιο υψηλή βαθμίδα τοποθετούνται «οι μάστορες της σιπηής». Αυτοί κρύβονται, δεν τους έχει δει κανείς, «αλλά λένε πως όταν αφηγούνται, όσοι τους ακούνε σηκώνονται μια πιθαμή πάνω από το έδαφος. Αυτοί κρατάνε τα κλειδιά της πηγής του κάθε λόγου».

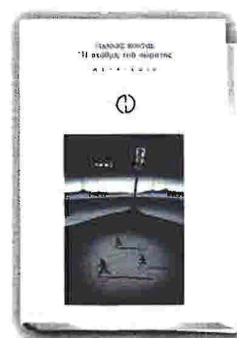
Το ανά χείρας βιβλίο ξεκινά με μία σύντομη, αλλά διαφωτιστική «Εισαγωγή» και κλείνει με «Δίγα λόγια για τους παραμυθάδες» και με ένα, μάλλον εκτενές, απόσπασμα από τα «Παραλειπόμενα» του θεωρητικού βιβλίου, τα οποία η Λαμπρέλλη έχει εντάξει στο ιστολόγιό της, ενώ στο οπισθόφυλλο, ένα διαφοροποιημένο από τα υπόλοιπα, φροντισμένο και ελκυστικό, κείμενο μας κατατοπίζει για τα περιεχόμενα. Στο πρώτο Μέρος του κυρίως σώματος του βιβλίου, τώρα, παρατίθεται μία επιλεγμένη παραλλαγή του συγκεκριμένου παραμυθίου (στην περίπτωση της *Στρίγκλας* επιλέγεται η σκιαθίτικη παραλλαγή), ενώ στο δεύτερο Μέρος παρατίθεται η αφήγηση του ίδιου παραμυθίου από τη Λαμπρέλλη, με τα δικά της λόγια και τις συμπληρώσεις/επεξηγήσεις, αλλά και με τις διακριτικές επεμβάσεις της, στο πλαίσιο του επιτρεπόμενου, αν όχι και επιβαλλόμενου, αυτοσχεδιασμού, για να ακολουθήσει, στο τρίτο Μέρος, η προσωπική της ερμηνεία του παραβολικού λόγου του παραμυθίου. Το έμφυτο, δε, αφηγητικό της ταλέντο επιτρέπει στην παραμυθού να προσεγγίσει (και στο χαρτί) την «παλιακή», τραγουδιστή γλώσσα της καταγραφής, στοιχείο κατά βάση προφορικό αλλά ταυτόχρονα άσχετο με την προφορικότητα της καθημερινής ζωής. Οι πληροφορίες (τόσο στεγνή λέξη, αλήθεια) που αντλούμε από το κομμάτι της «συμβολικής προσέγγισης» είναι πλουσιότατες, εκτεινόμενες σε χώρους (κοινωνιολογία, θρησκείολογία, ψυχανάλυση, φιλοσοφία) ποικίλους και δύσκολους ως προς την κατανόηση: είναι, όμως, πάντοτε δο-

σμένες με τρόπο βιωματικό και ως εκ τούτου εύληπτο. Επιπλέον, στη συμβολική προσέγγιση του Πολυροβιθά η Λαμπρέλλη προχωρεί και σε έναν παραλληλισμό του ταπεινού ήρωα αυτού του παραμυθίου με τον επικό Οδυσσέα, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων των τόσο διαφορετικών προσώπων, κοινές δοκιμασίες.

Θα κλείσω την παρουσίαση αυτής της εξαιρετικής Σειράς, της οποίας τα επόμενα πέντε βιβλία περιμένω με ανυπομονησία, με τα λόγια της ίδιας της παραμυθού: «Τα μαγικά παραμύθια “δεν λένε αυτό που θέλουν να μας πουν”, αλλά με τον συμβολικό τους λόγο, όσο ανώδυνος κι εξωπραγματικός κι αν μοιάζει, μας λένε τι πρέπει να κάνουμε “για να μεγαλώσουμε”. Μέσα από τη μυητική πορεία των ηρώων τους μας δείχνουν ότι στη ζωή θα συναντήσουμε εξουσιαστές. Η καλή ή κακή τους πρόθεση δεν έχει σημασία - αυτό που έχει σημασία είναι ότι δεν πρέπει να τους επιτρέψουμε να μας ακινητοποιήσουν μέσα στην εξουσία τους. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι βρέθηκαν στον δρόμο μας μονάχα για να μας δώσουν το κλειδί μιας πύλης που οδηγεί αλλού». Αυτό το αλλού, συχνά άπιστευτα δυσπρόσιτο, βρίσκεται μέσα μας.

Γιάννης Κοντός
Η στάθμη του σώματος,

ζωγραφική: Δημήτρης Γέρος
εκδόσεις Μεταίχμιο, σ. 88, € 11,10

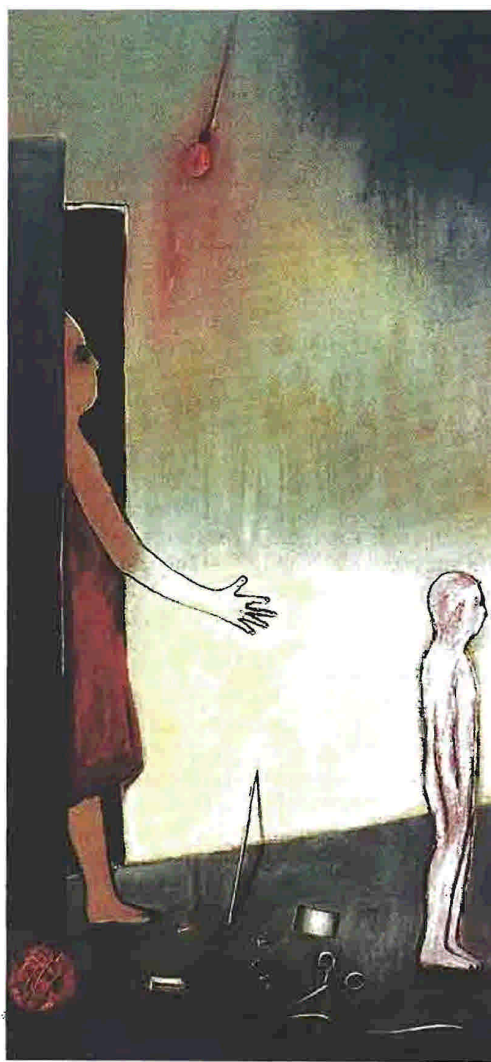
«Και τα μικρά τραγούδια του ποιητή τότε πιο πολύ αξίζουν, όταν απ' όλα μαζί μπορεί και απλώνεται κάποιο σύνολο πλατύ, σαν ακομμάτιστο»

Σε ένα άρθρο του δημοσιευμένου το 1901, όπου επρόκειτο ουσιαστικά για τη διατύπωση μιας διαφωνίας με τις απόψεις του Edgar Allan Poe περί ποιητικής τέχνης και πιο συγκεκριμένα περί της έκτασης, χρονικής και χωρικής, που πρέπει να καταλαμβάνουν τα

ποιήματα, ο Κωστής Παλαμάς υπερασπιζόταν τεκμηριωμένα και νηφάλια τα απορριπτικά από τον Αμερικανό «ογκώδη» ποιήματα, προβαίνοντας, με τη σειρά του, στη συγκρότηση μιας ενοποιητικής, κατά έναν τρόπο, θεωρίας. Σύμφωνα με αυτήν, εκείνα από τα σύντομα ποιήματα στο έργο ενός λογοτέχνη που πιο πολύ λογαριάζονται είναι όσα, συγκεντρωμένα όλα μαζί, κάνουν ένα μεγάλο ποίημα. Και διαφωνούσε και πάλι με τον Poe ο Παλαμάς, διότι ο Αμερικανός «έβαζε και στη συντομία σύνορα», «μιλώντας, επί παραδείγματι, «καταφρονετικά» για τα επιγράμματα. «Θυμούμαστε δημοτικά τραγούδια μας λιγότερα και δίστιχ' ακόμα, που μοσκοβολάν αξεθύμαστ' από το πιο δυνατό άρωμα», έγραφε.

Δυνατό είναι και το άρωμα («μέλι και γιασεμί») των στίχων («Στο σκοτεινό μέρος του κήπου/ όπου τα λουλούδια συνωμοτούν») της νέας απερίττης ποιητικής συλλογής του Γιάννη Κοντού, ο οποίος, σίγουρα, δεν χρειάζεται συστάσεις -μόνο που αυτό το άρωμα είναι πολύ πιο «εγκεφαλικό» από εκείνο της δημοτικής ποίησης, πιο εσωστρεφές και, βέβαια, αμετάκλητα πικραμένο. Όσο για την παλαιά καλή συνήθεια της αρμονικής συνεργασίας της ποίησης του Κοντού με τις εικαστικές τέχνες, καταλήγει εδώ ενίοτε σε ποιητικές λεζάντες φανταστικών πινάκων, τόσο ονειρικών όσο και η ζωγραφική του Δημήτρη Γέρου που κοσμεί το βιβλίο και εξεικονίζει το ανεπίπτο των λέξεων. «Το δάκρυ του φρούτου/ όταν αποχωρίζεται το δέντρο» σμίγει με το «ασήκωτο» φως της μέρας, φτιαγμένο από «κομμάτια νύχτας (που) πέφτουν στη φωτιά», ενώ τα ρολόγια «πάνω στα ποιήματα» περιμένουν τις χαρές «με μεγάλη λύπη» πλένοντας «τα κουρασμένα πόδια των αγγέλων». Όταν δεν ξεχνιέται στο μηδέν, ο ποιητής «φυσά» μόνος «τον πηλό του να ξαναγίνει άνθρωπος» και, στη συνέχεια (όπως σε εκείνο το ποίημα της Μελισσανθής που του άρεσε, με τον τίτλο «Στη νύχτα που έρχεται»), να ρίξει ρίζες, να ρίξει κλαδιά, να γίνει δέντρο που διψά ουρανό κι όλο αρπάζεται με δύναμη από τη γη.

Η ελίδα μάς ζει και μάς πεθαίνει. Η νέα συλλογή του Γιάννη Κοντού, «λάμνοντας με κάτι κουπιά τσακισμένα», όπως διαβάζουμε στον στίχο του Διονυσίου Σολωμού που έχει ως μότο, εξιστορεί ακόμη μία περιπέτεια αυτής της ελπίδας. □

Έργο του Γιάννη Στεφανάκη